

IJSBREKERS

Frits van Rijn

IJSBREKERS

Nieuw Amsterdam

© 2025 Frits van Rijn

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Annemarie van Pruysen

Omslagbeeld © Anefo

Foto auteur © Dirk-Jan van Dijk

NUR 480

ISBN 9789046834428

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten op de foto's in dit boek te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

INHOUD

Inleiding 7

- 1 Het startschot 13
- 2 Het brein 31
- 3 Schaatsen en geld verdienen 45
- 4 De aanloop 55
- 5 Kees in De Kuip 75
- 6 Het eerste trainingskamp 79
- 7 De première 97
- 8 De Adidas-affaire 123
- 9 De Rivella-rel 131
- 10 Europees kampioenschap 143
- 11 Noorwegen heeft moeite met veranderingen 161
- 12 Een nieuwe schaatsbaan wordt uit de grond gestampt 171
- 13 Het WK in Gotenburg 179
- 14 Thuiswedstrijd 197
- 15 Klucht in Deventer 203
- 16 De wedstrijd om de Zilveren Schaats 225
- 17 Recordwedstrijden 241
- 18 De zomermaanden 247
- 19 Valse start 265
- 20 Terug op de Uithof 279

- 21 Dieptepunt 289
- 22 De grens is bereikt 297
- 23 De laatste wedstrijd van Ard, Kees en Jan 307

Epiloog 321

Hoofdrospelers 329

Dank 333

Bronnen 335

INLEIDING

Een zoektocht naar vergeten, oude beelden van Johan Crujff heeft aan de basis gestaan van dit boek. Bij het doorspitten van de archieven van Beeld en Geluid in Hilversum doken niet alleen verborgen films van nummer 14 op uit de beginjaren zeventig, maar ook onderwerpen over het ontstaan van de eerste proforganisatie in het schaatsen in 1972. Naast de openingswedstrijd op de schaatsbaan van Den Haag zijn ook de eerste persconferentie en het eerste trainingskamp uitgezonden op televisie. Talloze interviews met hoofdrolspelers Ard Schenk, Kees Verkerk, Jan Bols, Eddy Verheijen, Jos Valentijn en coach Anton Huiskes zijn bewaard gebleven. De beelden van Crujff zijn uiteindelijk gebruikt voor een televisieprogramma, maar de onbekende films over het ontstaan van een nieuwe schaatsorganisatie buiten de Internationale Schaatsunie (ISU) en Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond (KNSB) om wekten mijn nieuwsgierigheid nog meer. En door talloze gesprekken met betrokkenen en het omkeren van bibliotheken, krantenarchieven en fotoverzamelingen heeft dit geresulteerd in een grondige en kleurrijke beschrijving van de motieven en belevenissen van een groep internationale topschaatsers die na de Olympische Winterspelen van Sapporo in 1972 besloot in een avontuur te stappen waarvan de uitkomst onzeker was.

Die sprong in het diepe vormt de eerste aanzet tot een eerlijker beloning voor schaat-sers. Ard Schenk, Kees Verkerk, Jan Bols en Eddy Verheijen zijn de mannen die in 1972 namens Nederland de durf toonden om een eigen weg in te slaan. Het heeft daarna lang geduurd voor ze enige navolging kregen, maar dit viertal heeft de basis gelegd – ondanks enorme tegenwerking van de bestaande, traditionele bolwerken in de sport.

Voor velen is Rintje Ritsma de man die in 1995 voor dé grote doorbraak in het schaatsen heeft gezorgd. Die credits verdient hij ook volledig. Met zijn zaakwaarnemer Patrick Wouters van den Oudenweijer zorgt Ritsma voor een enorme aardverschuiving door een eigen commerciële schaatsploeg te starten, naast de bestaande kernploegen van de KNSB. Een unicum in de schaatswereld. Voor Ritsma en Wouters van den Oudenweijer is hun initiatief een logische stap. Schaatsers verdienen in die tijd een habbekrats. Daar moet volgens Ritsma verandering in komen. 'Er werd in die tijd van alles beloofd, maar iedere keer als het schaatsseizoen begon, was er niets veranderd. Daar had ik genoeg van, want volgens mij moest het anders.' De schaatser uit Lemmer weet dat hij een traject volgt dat ruim twintig jaar geleden is ingezet. 'Ik ken de verhalen van de mannen in de jaren zeventig. Ik weet hoe frustrerend het kan zijn als je denkt dat je niet op waarde wordt geschat. Hun verhalen lijken erg op die van mij.'

Natuurlijk investeert de KNSB ieder seizoen in trainers, kernploegen, kader, reizen en wedstrijden, maar toch liggen de verhoudingen volgens Wouters van den Oudenweijer in 1995 volkomen scheef. 'De basisvergoeding van een schaatser was in 1995 18.000 gulden bruto. Daar kon geen mens van leven. Het totale inkomen van Ritsma was in 1995 50.000 gulden bruto en dan was hij nog de meest succesvolle schaatser van dat moment, want hij was Europees kampioen én wereldkampioen. Dan begrijp je dat de pot niet eerlijk verdeeld werd.' De eerste commerciële ploeg, die de naam van sponsor Sanex draagt, pakt de zaken goed aan. Er volgt een reclamecampagne die enorm aanslaat, met het befaamde televisiespotje waarin de naakte Ritsma in een bad gevuld met ijsblokjes stapt. Wouters van den Oudenweijer: 'De verkoop van de Sanex-producten steeg explosief.'

De eerste commerciële ploeg komt lijnrecht tegenover de KNSB te staan en onderling zijn er vele, heftige confrontaties. De KNSB en hoofdsponsor Aegon claimen terecht dat ze veel geld hebben geïnvesteerd in de schaatsers en zijn niet gelijk bereid om hun leidende positie te delen met concurrenten. Dat leidt soms tot conflicten. Ritsma: 'Ik mocht in Thialf zelfs niet meetrainen op de uren van de Friese selectie. Het ging zover dat ik op een gegeven moment van het ijs werd getrokken omdat ze me als concurrent van de kernploeg beschouwden.' De parallellen met de ervaringen van de professionals uit 1972 zijn op vele vlakken zichtbaar. Ook in die tijd is de weerstand enorm. Ook zij zijn op de meeste schaatsbanen in binnen- en buitenland niet langer welkom.

De doorbraak die Sanex teweegbrengt, heeft een kettingreactie tot gevolg. Commerciële schaatsploegen schieten de jaren erna als paddenstoelen uit de grond, wat er uit-

eindelijk toe leidt dat de kernploeg in 2002 wordt opgeheven. De KNSB richt zich vanaf dat moment vooral op het ontwikkelen en opleiden van talenten.

Nederlandse schaatsers hebben tot op heden enorm geprofiteerd van de ontwikkelingen die mannen als Schenk, Verkerk en Ritsma hebben ingezet. ‘Vergeet Bart Veldkamp, Leo Visser en Yvonne van Gennip niet,’ vult Ritsma aan. ‘Ook zij hebben voor een rechtvaardiger beloningssysteem gestreden.’

Toch moet Ritsma toegeven dat het vooral de Nederlandse rijders en rijdsters zijn die van de veranderingen hebben geprofiteerd. ‘Schaatsen is groot in Nederland, dus ik snap goed dat vooral bij ons de gevolgen te zien zijn. Maar vergis je niet. Mannen als Johann Olav Koss en Ådne Søndrål waren op hun hoogtepunt ook grootverdieners, hoor.’

Tientallen jaren na het avontuur van de eerste schaatsprofs loopt olympisch kampioen Mark Tuitert tegen eenzelfde muur op als Ritsma, Schenk, Verkerk en vele anderen voor hem. Hij wil samen met Niels Kerstholt in 2014 in Dubai meedoen aan de Ice Derby, een wedstrijd waarbij langebaanschaatsers en shorttrackers tegen elkaar uitkomen op een baan van 220 meter. Het evenement is erg lucratief voor de schaatsers, maar de ISU ligt dwars. De geschiedenis herhaalt zich. De schaatsers krijgen geen toestemming om mee te doen. Tuitert is verbijsterd dat hij niet mag rijden. ‘In de kern is er in vijftig jaar dus niets veranderd. De ISU weigerde ons toestemming te geven om iets anders te doen, net als dat ze dat in 1972 met Schenk en Verkerk hebben gedaan.’ Rechtszaken volgen, tot aan het Europese Hof toe, omdat Tuitert en Kerstholt ervan overtuigd zijn in hun gelijk te staan. In 2023 komt de bevestiging, tot opluchting van Tuitert. ‘Er is uiteindelijk na acht jaar een uitspraak gekomen en we hebben gelijk gekregen. In principe zijn schaatsers nu vrij om mee te doen aan welke wedstrijd ze maar willen. Ook buiten de ISU dus. Je kunt de uitspraak in onze zaak het Bosman-arrest van het schaatsen noemen.’

Toch zijn er wel degelijk ook goede ontwikkelingen geweest. De schaatssport is in de loop der jaren grondig veranderd. Kernploegen hebben plaatsgemaakt voor commerciële ploegen. Nieuwe onderdelen zijn aan de programma’s toegevoegd. Het WK afstanden is geïntroduceerd en is in vele landen belangrijker geworden dan de traditionele, meerdaagse toernooien. De sport is internationaler geworden. En het is zelfs mogelijk om te praten over het bestaansrecht van de 10 kilometer. Hoort die nog wel in het schaatsen thuis? Al is dat voor de puriteinen vloeken in de kerk.

Maar nog steeds blijven traditionele schaatslanden als Nederland en Noorwegen domineren. Ook omdat schaatsen lang niet overal zo populair is als in Nederland. Tri-

bunes blijven bij Worldcupwedstrijden buiten Nederland soms opvallend leeg, hoewel Ritsma wel verandering ziet. 'In Azië zie ik verbetering, daar kunnen steeds meer schaatsers goed leven van het schaatsen. In Canada komt er steeds meer publiek en in Polen worden ook grote stappen gemaakt.'

En met een gevoel van nostalgie kijkt Ritsma weer terug naar de periode van Ard & Kees. 'Weet je, hoe gek het ook klinkt, die tijd bracht ook veel mooie dingen. Buiten schaatsen in de openlucht was toch wel prachtig. Toen zaten er in Nederland, Noorwegen, Zweden en Rusland bij de grote kampioenschappen zó 20.000 tot 30.000 toeschouwers op de tribune. Dat we met het schaatsen van buitenbanen naar overdekte banen zijn gegaan heeft ook z'n beperkingen opgeleverd. Tv is soms belangrijker geworden dan wat er op de baan gebeurt.'

Het boek *Ijsbrekers* gaat over de tijd dat er alleen nog maar op buitenbanen werd geschaatst. En over de invloed die de allereerste poging om tot een betaalde schaatssport te komen heeft gehad op de ontwikkeling van de sport. Het eerste profavontuur kende een onstuimig en ongelukkig verloop, maar heeft het schaatsen ook veel nagelaten. Ideeën die toen zijn ontwikkeld, worden tot op de dag van vandaag uitgevoerd. Dankzij de enorme bereidwilligheid van veel betrokkenen om hun verhalen te vertellen, vermengd met de informatie uit de vele krantenverslagen, interviews en televisiereportages die er in binnen- en buitenland bewaard zijn gebleven, is het mogelijk geweest om een compleet beeld te schetsen van de twee meest turbulente seizoenen die de schaatssport heeft gekend.

Tuitert prijst de profs uit die tijd nog steeds dat ze die stap gezet hebben. 'Ard Schenk en Kees Verkerk zijn vijftig jaar geleden de strijd aangegaan met de gevestigde orde om een betere beloning voor de schaatsers af te dwingen. De generaties daarna hebben daarvan geprofiteerd.'

De eerste ploegenachtervolging in het schaatsen, op 6 januari 1973 in Den Haag.

V.l.n.r. Ard Schenk, Kees Verkerk, Eddy Verheijen en Jan Bols

BERT VERHOEFF/ANEFO

De eerste persconferentie van de ISSL in Stockholm. Ard Schenk (l) en advocaat Ned Neely

1 HET STARTSCHOT

STOCKHOLM, 4 AUGUSTUS 1972

Het is vrijdagmiddag 4 augustus 1972 als om 13.45 uur de mededeling naar buiten komt die de traditionele schaatswereld op zijn grondvesten laat trillen. In de bomvolle, prachtige en grote vergaderzaal van het statige Grand Hotel in Stockholm wordt de komst van een professionele schaatsorganisatie aangekondigd die naast de bestaande amateurwereld gaat opereren. De kopstukken van de nieuwbakken profs zitten glunderend achter een tafel, klaar om alle vragen van de nieuwsgierige pers te beantwoorden. Blikvanger is Ard Schenk. Hij is de man om wie het allemaal draait, de kersverse, drievoudig olympisch kampioen van de winterspelen in Sapporo. Als hij niet akkoord was gegaan, dan was er op deze dag geen persconferentie geweest. Dan hadden de potentiële geldschietters niet toegehapt. De meeste microfoons van de aanwezige pers staan dan ook voor Schenk in de aanslag. Iedereen hangt aan zijn lippen. Vooral zijn uitspraken, zijn kijk op de zaken en zijn overwegingen om prof te worden zullen de dag erna de kranten in vele landen vullen. Niet alleen de sportpagina's, maar ook de voorpagina's. Zelfs *The New York Times* en *The Washington Post* nemen het bericht mee. De sportwereld is verbijsterd.

Schenk is onberispelijk gekleed. Hij straalt klasse uit. De man die een paar maanden eerder in het Bislettstadion in Oslo wereldkampioen bij de amateurs is geworden, draagt een licht gekleurd pak met daaronder een lichtblauw overhemd en een das met een motief van de Noorse vlag. Zijn outfit steekt mooi af bij het groene kleed dat over de tafel is gedrapeerd. Voor de tafel staat een groot bord met het logo van de nieuwe professionele schaatsbond. De letters ISSI stralen de zaal in, maar totdat er verdere uitleg wordt gegeven, weet nog niemand waar die letters voor staan. Later zal blijken dat de profs in

de International Speed Skating League zullen gaan rijden. De naam heeft iets weg van de ISU, de International Skating Union, de bond die alle amateurs vertegenwoordigt. De ISU is met onmiddellijke ingang ook de grootste tegenstander van de net opgerichte ISSL. Dat is vanaf dag één gelijk duidelijk.

Voor Schenk is het profschaatsen een logische ontwikkeling in de wereld waar hij al jaren deel van uitmaakt. 'Deze stap is niet voor niets gezet. Het schaatsen was aan een nieuwe fase toe. De rijders trainden al als professionals maar werden slechts beloond als amateurs. En van dat geld kon je nog geen brood kopen. Het is niet verbazingwekkend dat een groep gelijkgestemden elkaar gevonden heeft om die stap te zetten. Er werd al jaren over gesproken en nu is het zover.'

Schenk, geboren in Anna Paulowna, is in het schaatsen de voorvechter van een eerlijke verdeling van de inkomsten tussen schaatsers en organisatoren, net als dat Cruijff dat al jaren uitdraagt in het betaalde voetbal. De twee, Schenk en Cruijff, komen elkaar ook regelmatig tegen bij gala's, tv-programma's en wedstrijden van Ajax. Ze praten samen over sport, overleggen en weten van elkaar wat ze ervoor moeten doen en laten. Het is dan ook niet gek dat Cruijff zich achter de plannen van de profs schaaft. Hij vindt al jaren dat de schaatsers onderbetaald worden. 'Als je nou zo'n Ard Schenk neemt. Het heeft die jongen toch zo'n een of twee jaar studie gekost, qua fysiotherapie. Nou, wat kost die twee jaar niet? Dat kost hem twee jaar inkomsten. Ik vind dat dat gecompenseerd moet worden.'

Bovendien vindt Schenk al geruime tijd dat het huidige ISU-systeem niet meer werkt. Het aantal wedstrijden dat er werkelijk toe doet is naar zijn mening te beperkt en dat maakt het steeds moeilijker voor een schaatser om zich op te laden voor een nieuw seizoen. De olympisch kampioen pleit voor een nieuwe opzet. De profkalender zou daar een eerste aanzet toe moeten zijn. 'Wij allrounders trainen in feite acht tot negen maanden voor twee weekends. We zouden in het schaatsen toe moeten naar een systeem zoals bij het autoracen: een reeks wedstrijden met een puntenwaardering. Een wereldkampioenschap is dan niet meer dan een soort momentopname. Zo'n formule zou in ieder geval een zuiver beeld geven van de krachtsverhoudingen. Met zoiets als een grandprix-systeem moet je er wel voor zorgen dat iedere wedstrijd geknokt moet worden. Het moet interessant blijven. Als je denkt dat je het publiek kunt bedonderen, heb je het faliekant mis.'

Oud-schaatser Jonny Nilsson is de bedenker van het spectaculaire plan. De Zweed, olympisch kampioen op de 10 kilometer van 1964 en de wereldkampioen van 1963, heeft alle schaatsers benaderd en heeft ook Amerikaanse investeerders voor zijn idee gevon-

den. Net als Schenk vindt Nilsson de aanname van de schaatsbobo's dat schaatsers voor altijd amateur moeten zijn allang achterhaald. 'De omstandigheden waren in vele opzichten onhoudbaar en verrot. De bazen van de ISU sliepen met oogkleppen op terwijl de schaatsers het zwaar hadden. De macht van de ISU was te groot geworden en de onvrede onder de rijders nam alleen maar toe.' Nilsson en Schenk zitten op dezelfde golflengte en vinden elkaar in het revolutionaire plan. Het wordt tijd dat de rijders ook profiteren van de enorme inkomsten van de grote kampioenschappen. 'Voor mij moeten de schaatsers de waardering krijgen die ze verdienen,' zo begint Nilsson zijn vurige betoog. 'Zowel financieel als materieel. Het Ullevistadion in Stockholm zat vol, Bislett in Oslo zat vol. Wij brachten het geld binnen.'

De grootste Amerikaanse geldschietster, William Moore, is niet in Stockholm, maar zijn steun en toeverlaat, de advocaat Ned Neely, is wel aanwezig om uit te leggen waarom de investeerders juist de schaatssport hebben uitgekozen om hun geld te beleggen. 'Omdat het schaatsen nog geen profs kende. Dat maakte het voor ons erg aantrekkelijk, want nu kunnen we de zaak van de grond af opbouwen. Wij geloven dat topsporters recht hebben op betaling. Het is niet eerlijk om jonge mensen jarenlang hard te laten werken om hun talent te ontwikkelen en dan na afloop van hun carrière te zeggen: hartelijk bedankt en ga nu maar kranten verkopen.' Maar de Amerikaan is wel zo eerlijk om toe te geven dat het vooral om de dollars gaat. Zijn baas is in het schaatsen gestapt omdat hij denkt dat hij daar veel geld mee kan verdienen. Dat is zijn manier van zaken doen. Als hij mogelijkheden ziet, dan investeert hij. Zo simpel is het, legt Neely uit. 'De meeste dingen waar hij betrokken bij raakt, zijn nogal avontuurlijk. Onze filosofie is dat we graag een paar dingen doen waar anderen nooit aan zouden beginnen. Dit is wel een van de moeilijkste projecten waar we ons tot nu toe mee bezig hebben gehouden. We hebben nogal wat problemen gehad, maar dat heb je natuurlijk altijd wanneer je een zaak op poten probeert te zetten. Want zo moet je de ISSL zien: als een onderneming.'

Er zitten nog meer grote namen uit het schaatsen aan tafel, allrounders en sprinters, want de ISSL zal in beide disciplines wedstrijden organiseren. De Noor Roar Grønvold, de eeuwige rivaal van Schenk, zit naast hem, en ook de Zweedse allroundkampioen van de afgelopen vier seizoenen, Göran Claesson, is erbij.

Het sprintgezelschap is bijna nog indrukwekkender dan de groep allrounders. Olympisch kampioen op de 500 meter van 1968 en 1972, Erhard Keller, lacht de zaal toe en blijkt met zijn makkelijke manier van praten een uitstekend ambassadeur van de profs.

Ook de nummer twee van de spelen van Sapporo op de 500 meter, de Zweed Hasse Börjes, en de Finse wereldkampioen sprint, Leo Linkovesi, schuiven aan. Deze drie mannen delen op dat moment het wereldrecord op de 500 meter met 38,00 seconden. De ISSL heeft de ISU overduidelijk van zijn beste rijders beroofd. Voor Keller is het niet meer dan normaal dat hij als prof achter de tafel zit. Aan het leven van een schaatser zonder inkomsten kleven volgens hem talloze nadelen. 'Ik ben nu 27 en ik denk nog drie jaar goed te kunnen trainen, tot aan mijn dertigste. Ik kan als amateur niet meer verder, aan het einde van het jaar ben ik afgestudeerd als tandarts en ik kan het me niet meer permitteren zoveel geld in het schaatsen te steken. Nu heb ik de kans om in de zomer als tandarts te werken en in de winter drie maanden onbetaald vakantie op te nemen en als prof te kunnen meedoen.' Börjes ziet geen belemmeringen: 'Geen twijfel dat ik prof wil worden. Ik wil het opnemen tegen de besten van de wereld. Met Keller en Linkovesi bij de profs was de keuze voor mij makkelijk.'

Ook Linkovesi begint vol overtuiging aan het avontuur. De weinig spraakzame Fin neemt geen blad voor de mond als hij het over zijn eigen schaatsbond heeft. Het ontbreken van financiële steun aan de schaatsers uit Finland heeft hem doen besluiten prof te worden. 'Al zouden ze ons als amateurs maar compenseren voor het feit dat we in de winter geen inkomsten hebben omdat we in die maanden niet kunnen werken. Maar zelfs dat is niet mogelijk.' Van het Fins Olympisch Comité ontvangt hij in aanloop naar de winterspelen in Japan een kleine vergoeding, maar zijn eigen schaatsbond houdt de beurs hermetisch gesloten. Een afspraak dat hij een ruime vergoeding zal ontvangen voor de onkosten die hij in de winter van 1972 heeft gemaakt, wordt niet nagekomen omdat Linkovesi niet genoeg bonnetjes kan overleggen. Nadat Linkovesi prof is geworden, reageert de Finse bond in het geheel niet meer op brieven van hun eigen wereldrecordhouder sprint. Het sterkt de Fin alleen maar in zijn overtuiging dat zijn overstap naar de profs de juiste is.

Opvallend genoeg is Kees Verkerk niet bij de presentatie in Stockholm, ook al behoort hij op dat moment tot de top van de schaatswereld. De inwoner van Puttershoek had zeker niet misstaan in het bonte gezelschap profs in Stockholm, want naast Schenk is hij waarschijnlijk de tweede troef van de profs. Maar zijn afwezigheid is een bewuste. 'Ik was er toen inderdaad niet bij. Ik houd niet van dat soort officiële bijeenkomsten en vergaderingen. Daar doe je mij geen plezier mee. En dat weet iedereen ook, dus is er geen druk op me uitgeoefend om daar wel bij te zijn. Ik ben lekker thuis gebleven. De andere mannen die bij de persconferentie waren, konden de ISSL veel beter vertegenwoordigen dan ik. Ard

en Grønvold kunnen prima zo'n zakelijk praatje houden. Ik ben beter in gesprekken in een ongedwongen sfeer, in Stockholm zou je niets aan mij hebben gehad.'

De derde Nederlandse schaatscrack van dat moment, Jan Bols, is er ook niet bij, maar steunt de plannen volledig. Het is hem al jaren een doorn in het oog dat de kernploegleden door de KNSB worden afgeserveerd met een fooi als dagvergoeding, terwijl de nationale bonden binnenlopen bij ieder kampioenschap. En hij is niet de enige die zich daaraan stoort. Dat gevoel wordt volgens Bols breed gedeeld in de internationale schaatswereld. 'Natuurlijk hadden we er de jaren daarvoor al met elkaar over gesproken. Ja, ook met de Noren en de Zweden. We zien natuurlijk ook dat er elke dag 30.000 bezoekers zitten in Bislett en 20.000 bij wedstrijden in Nederland. Dan ga je als schaatser ook rekenen. Een groot kampioenschap levert de ISU of de KNSB zomaar een paar ton op.'

De oprichting van de nieuwe sportbond is een jaar lang wonderbaarlijk goed geheim gehouden. Pas in de week van de persconferentie sijpelen de eerste berichten naar buiten dat er iets bijzonders staat te gebeuren, maar geen enkele journalist weet er de vinger achter te krijgen. Naast alle benaderde schaatsers is slechts een handvol mensen op de hoogte van de plannen. Allen maken deel uit van de nog op te richten profbond en iedereen slaagt erin z'n mond dicht te houden. Pas op de maandag voor de persconferentie, nadat Nilsson de uitnodiging voor de bijeenkomst heeft laten versturen, komen de eerste berichten naar buiten. Grønvold: 'Iedereen begreep al in een vroeg stadium dat dit een enorme kans was voor ons, maar ook voor de schaatssport. We moesten onze mond wel houden als het enige kans van slagen wilde hebben. We moesten in alles wat we deden ontzettend voorzichtig zijn met wat we deden en wat we zeiden. Die periode was enorm spannend. Alles was nieuw.'

Outsider Leen Pfrommer is één van de weinigen die in een vroeg stadium wel over de profs gehoord heeft, al had dat nooit gemogen. Hij is al enige jaren bondscoach van de Nederlandse kernploeg en heeft de vier landgenoten die er deel van gaan uitmaken allemaal onder zijn hoede gehad: Schenk, Verkerk, Bols en de schaatsende onderwijzer Eddie Verheijen, die zich als laatste bij de profs voegt.

Bols had zich enkele weken daarvoor in een gesprek met Pfrommer laten ontglippen dat de oprichting van een proforganisatie op een haar na rond was. Om daar direct aan toe te voegen dat deze informatie absoluut niet naar buiten mocht komen. Het is in Pfrommer te prijzen dat hij niets van dit gesprek naar buiten heeft gebracht, ook al heeft de nieuwe proforganisatie een grote, negatieve invloed op zijn werk. De bondscoach

van de Nederlandse kernploeg verliest op die vrijdag in augustus immers in één klap de meest gerenommeerde leden van zijn team. En nu moet hij verder met vrijwel alleen maar talenten uit Jong Oranje. Maar Pfrommer is een man van zijn woord en stelt de KNSB niet op de hoogte. 'Ik ben op een middag aan het praten met Jan Bols, dat zal bij een centrale training geweest zijn. Op een gegeven moment vertelt hij dat hij binnenkort naar Londen gaat. Zo'n reisje is niet echt iets voor Jan, dus ik vraag hem wat hij daar gaat doen. Jan kan dan niet meer terug en vertelt me dat er in Londen een bijeenkomst is met geldschieters uit Amerika die plannen voor een profcompetitie willen financieren. En dat alle grote jongens daar zullen zijn. Het is duidelijk dat hij aanvankelijk niet van plan is om dat met mij te delen, want ik zie dat hij schrikt wanneer hij eruit floept dat hij naar Londen gaat. Dat levert even een ongemakkelijke situatie op, maar gezien de goede band die we samen hebben, heb ik hem al snel gezegd dat ik er met niemand over zal praten als hij dat niet wil. Jan is daar uiteraard blij mee en ik heb me daar ook aan gehouden.'

In Noorwegen komen de eerste vermoedens dat er iets staat te gebeuren in de schaatswereld een paar weken voor de persconferentie op een knullige manier naar buiten. Tot die tijd is de gedreven Nilsson er op een bewonderenswaardige manier in geslaagd om zijn grootse plannen binnenskamers te houden. Geen betrokkene heeft de afgelopen maanden gelekt, bewust of onbewust, zelfs niet naar naaste familie of vrienden. Alleen Bols dus, maar die heeft de schade tot een minimum weten te beperken dankzij de loyale Pfrommer. Bols: 'Ik heb het natuurlijk ook aan mijn vrouw verteld, want het besluit om prof te worden zou ook impact hebben op ons leven. Hoe je het ook bekijkt, het blijft een gok om eraan te beginnen. Je weet nooit of zo'n organisatie ook echt van de grond komt.'

Alle benaderde schaatsers weten wat er op het spel staat en zwijgen daarom als het graf. Mocht de overeenkomst met de Amerikaanse geldschieters op het laatste moment afketsen, dan hebben alle rijders nog steeds de gelegenheid het komend seizoen als amateur onder de vlag van de ISU uit te komen omdat niemand weet dat ze van plan zijn om prof te worden. Daarom spreekt Nilsson met niemand af in een openbaar café of restaurant als hij zaken wil bespreken, maar liever op afgelegen plaatsen waar de kans het kleinst is om iemand anders tegen te komen. Veel schaatsers hebben immers een bekende kop omdat de sport populair is in Noorwegen en Zweden, en Nilsson zelf is misschien wel het meest in het oog springende gezicht van allemaal. Als wereldkam-

pioen allround van 1963 en olympisch kampioen is hij razend populair in Scandinavië, meer nog dan alle schaatsers die hij probeert te contracteren. De pas 29-jarige Zweed is, heel treffend, op jonge leeftijd gestopt omdat hij met een 'echte' baan zijn geld moest gaan verdienen. Met schaatsen lukte hem dat niet.

De Zweed Ove König, die deel gaat uitmaken van de sprintafdeling van de ISSL, krijgt na de aankondiging van de persconferentie zelfs ruzie met zijn vader over alle geruchten die in Zweden de kop opsteken. Ove houdt zich, net als alle andere rijders, aan de afspraak niets van het nieuws voortijdig naar buiten te brengen en hult zich in stilte, ook al kost dat moeite als zijn vader hem onder druk zet. Senior heeft het een en ander gelezen in de Zweedse kranten en vraagt zijn 22-jarige zoon of hij daar meer van weet. 'Ove, je weet wie er tegenover je staat. Ik ben je vader, vertel mij. Wat is er allemaal aan de hand?' Maar hoewel de band tussen vader en zoon sterk is, lukt het de oude König niet om iets bij zijn zoon los te peuteren. 'Vrijdag pa, vrijdag weet je alles,' is het enige dat Ove tegen zijn vader kan zeggen.

Börjes kent de standvastigheid van de schaatser met wie hij al zijn hele schaatsleven bevriend is. 'Het verbaast me niet dat Ove niets aan zijn vader heeft verteld. In die woelige zomer van 1972 waren Ove en ik met z'n tweeën in het plaatsje Bosön, in de buurt bij Lidingö, om te studeren. We waren kamergenoten, zoals we dat later bij de profs ook altijd waren. We deelden alles, maar toen we daar zaten heeft hij er geen woord over gezegd dat hij een gesprek had gehad met Jonny Nilsson om prof te worden. Hij is zelfs een weekend naar Amsterdam gevlogen voor een bespreking met Jonny. Zo was hij. Ik wist echt van niets. Ik kwam er pas achter toen Jonny zelf met mij contact opnam en me vertelde dat Ove, Johnny Höglin en Göran Claeson al bij hem getekend hadden. Zo is Ove: als je belooft iets niet door te vertellen, dan doe je dat ook niet.'

Wat König senior niet te horen krijgt, is wel al een paar weken bekend bij een kleine groep jonge Nederlandse schaatsers. In aanloop naar de persconferentie lijkt het Schenk en Verkerk, net als Nilsson, verstandig om zich uit voorzorg aan het zicht van de nieuwsgierige Nederlandse pers te onttrekken en daarom nemen ze het besluit om in juli met een groep schaatsers op trainingskamp te gaan. Op eigen kosten strijken ze enkele weken neer in het zuiden van Noorwegen, op de camping van de familie Bernander in Kristiansand. Vader Bernander beheert daar het uitgestrekte gebied, Kees heeft verkering met dochter Sally. Kees en Ard nodigen Eppie Bleeker, Jan Bazen, Jos Valentijn, Piet Kleine en Jan Derksen uit, een groep enthousiaste rijders van Jong Oranje, om hen te vergezellen, aan-

gevuld met routinier Jappie van Dijk, de laatste jaren de vaste kamergenoot van Verkerk bij kampioenschappen en trainingskampen.

Voor de 21-jarige Derksen is het een enorme belevenis. 'Ik had in het schaatsen nog helemaal niets bereikt, maar toch werd ik meegevraagd op het trainingskamp. Het was een eer en een mooie kans om mee te gaan met mannen als Schenk en Verkerk. Ik kon daar wat van leren als jonge, onervaren schaatser. Het was geen initiatief van de KNSB, maar gewoon een groep liefhebbers die samen wilde gaan trainen als voorbereiding op het nieuwe seizoen. Ik weet nog dat Kees mijn vader belde om te vragen of het goed was dat ik mee zou gaan. Gelukkig gaf hij toestemming.' Valentijn: 'We zijn met de boot vanuit Amsterdam naar Noorwegen vertrokken. Onze fietsen gingen ook mee. In Noorwegen reden we vooral wielertoeren en wedstrijden op rolschaatsen. Dat regelde Kees allemaal. En natuurlijk is er toen ook gesproken over de profplannen op de momenten dat we 's avonds rond de tafel zaten. Niet in detail, maar we snapten wel wat er op dat moment allemaal aan de hand was.'

Ook Derksen proeft in de bosrijke omgeving van Kristiansand dat er iets speelt, maar kan er naar eigen zeggen op dat moment niet precies de vinger op leggen. 'We vingen weleens wat op, maar ik had nog niet door dat het zo groot was. Toen vlak na ons trainingskamp het bericht naar buiten kwam dat er een profbond was opgericht, heb ik wel vaak aan die dagen teruggedacht. Toen kon ik de puzzelstukjes bij elkaar leggen. Het kan niet anders zijn dat onze reis een bewuste actie van Ard en Kees is geweest om uit het zicht te blijven van journalisten en andere nieuwsgierigen. Ard en Kees waren tijdens het trainingskamp ook weleens samen weg. Het zou me niet verbazen als ze dan overleg hadden met Jonny Nilsson.'

Als de uitnodiging voor de persconferentie in Stockholm de deur uit is en de eerste verhalen over een serieuze profleague naar buiten sijpelen, besluiten Verkerk en Schenk de drukbezochte camping met de groep te verlaten om beter uit het zicht te blijven. Het wordt een hotel in een bergachtig gebied, bijna 200 kilometer naar het noorden. Een nog moeilijker te bereiken gebied in Noorwegen, dus uitermate geschikt om hun coup in de schaatswereld nog enkele dagen geheim te kunnen houden.

Derksen begrijpt de motieven van Nederlands meest bekende schaatsduo. Zeker met de wetenschap van nu. 'De plannen mochten natuurlijk niet vroegtijdig uitlekken, dat snap ik wel. Dat wij eerst in Kristiansand zaten en een week voor de bekendmaking nog eens een paar honderd kilometer verderop naar een afgelegen berggebied gingen voor